

Waarom Haags porselein beter verdient

Koffiekan met decor van groenten, noten en bloemen, Ansbach, beschilderd in Den Haag, 1776-1790, porselein, hoogte: 28,1 cm. © Kunstmuseum Den Haag.

Sommige verzamelaars zijn er dol op, anderen laten het links liggen. Haags porselein wordt steeds vaker als een minderwaardig product gezien, want "het is toch helemaal niet in Den Haag gemaakt?" Toch is deze houding niet helemaal verdiend. Wij vertellen u waarom.

TEKST: ELENA LOMBARDO

Dit jaar zet het Kunstmuseum Den Haag een bijzonder staaltje van historisch vakmanschap in de kijker: het Haags porselein. In tegenstelling tot porselein uit Weesp, Amstel of Loosdrecht werden de vormen voor dit porselein niet in de stad zelf gemaakt, maar werden ze geïmporteerd uit het Zuidelijke Doornik of het Duitse Ansbach. Eenmaal aangekomen werden de stukken in Den Haag gedecoreerd en van het keurmerk voorzien: de ooievaar met een aal in de bek, het wapen van de stad Den Haag. Hierdoor krijgt het Haags porselein vandaag vaak de stempel 'halffabricaat' en wordt ze door velen als minderwaardig beschouwd ten opzichte van al het andere Hollands porselein. Tijd om hier verandering in te brengen. Wij spraken met Peter van der Waal, historicus, specialist Hollands porselein en taxateur bij VENDU Rotterdam. Hij verzamelt ook Haags porselein en vertelde ons wat het zo uniek

maakt, hoe je het herkent en waarom iedereen er absoluut van moet houden.

DUIJS VAKMANSCHAP

Het Haagse porselein is een product van de Duitse koopman Anton Lijncker (1718-1781). Hij richtte samen met zijn zoon in 1777 aan de Hofsingel in Den Haag zijn porseleinfabriek op. Peter van der Waal: "Lijncker was toen al geen onbekende meer in de stad. Jaarlijks had hij een stand op de kermis van Den Haag. Daar verkocht hij glas, tafellinnen en 'Saksisch' porselein. De Haagse kermis was in die tijd heel wat anders dan nu en genoot veel aanzien. In die tweede helft van de 18e eeuw was het dé plek waar koopmannen uit heel Europa hun bijzondere waren en noviteiten etaleerden en verkochten - een echte happening waar heel Den Haag op afkwam. Zo kocht Prins Willem V op diezelfde kermis in 1790 zelfs de uitzet voor zijn dochter Prinses Louise ter gelegenheid van haar huwelijk met Karel George van Brunswijk-Wolfenbütel." Nadat Anton Lijncker proefde van het succes in Den Haag zag hij mogelijkheden in de markt. Hij legde de eed af om burger van de stad te worden en opende zijn porseleinfabriek. "Hiermee voorzag hij waarschijnlijk in de behoefte aan een kwaliteitsproduct van eigen bodem. In de periode dat de fabriek bestond (1776-1790) moet er ontzettend veel

Thee- en koffieservies in reiskoffer, Ansbach, beschilderd in Den Haag, 1776-1790, porselein, breedte: 43,3 cm. © Kunstmuseum Den Haag.

geproduceerd én verkocht zijn, getuige de vele overgebleven stukken. We mogen niet vergeten dat Den Haag in die tijd als hofstad een belangrijk cultureel centrum was waar componisten zoals Mozart en Beethoven concerten gaven en waar een betrekkelijk grote en rijke bovenlaag graag met haar rijkdom pronkte. Porselein was een peperduur prestigeobject: een theeservies met 12 koppen schotels kostte wel 240 gulden. Dat was een enorm bedrag voor die tijd. Een onderwijzer verdiende volgens mij niet meer dan 150 gulden per jaar. Alleen de allerrijksten konden zich het kostbare porselein veroorloven."

AMBITIEUZE ONDERNEMING

Het idee om porselevormen kant en klaar te importeren en ze in Den Haag te beschilderen en af te bakken was ongewoon voor die tijd, een indrukwekkende en ambitieuze onderneming. Volgens Van der Waal had Lijncker zijn redenen om voor deze buitengewone werkwijze te kiezen: "In de tweede helft van de 18e eeuw waren er natuurlijk nog geen gemotoriseerde voertuigen. Goederen moesten via paard en wagen vervoerd worden. De wegen vanuit Duitsland en de Zuidelijke Nederlanden waren voor het grootste gedeelte onbegaanbaar, vol met butsen en oneffenheden. Het zeer breekbare onbeschilderde porselein moet daarom wel per schip of trekschuit naar Den Haag vervoerd zijn geweest, wat toch

“Haags porselein was in de 18e eeuw een peperduur prestigeobject.”

PETER VAN DER WAAL

© Foto: Sheena Schouwink

wel heel bijzonder is. Anton Lijncker realiseerde zich waarschijnlijk maar al te goed dat het moeilijk zou zijn om midden in een drukke stad als Den Haag ovens te bouwen die meer dan 1.000 graden Celsius konden halen, maar waarschijnlijk was de import simpelweg goedkoper. Als zakenman had hij goede connecties met de porseleinfabrieken en bracht topambachtslui naar Den Haag. Een aantal Duitse porseleinschilders is toen ook naar Den Haag gekomen. Dat zie je ook aan de kwaliteit. Het Haagse porselein is ontzettend verfijnd en heeft veel bijzondere, haast levensechte, beschilderingen. Toch

Fopblaker met fopkaars, Ansbach, beschilderd in Den Haag, 1776-1790, porselein, hoogte: 12,4 cm. © Kunstmuseum Den Haag.

“De schilderijen zijn vaak van een ongeken- de schoonheid en kundigheid.”

moeten er ook een aantal uitstekende Nederlandse schilders in Lijnckers atelier gewerkt hebben, maar hun namen zijn helaas niet meer bekend. Toen de politieke en economische situatie niet meer gunstig was, sloot de fabriek in 1790 na 14 jaar de deuren.”

GEWAARDEERD EN GEKOESTERD

Wat maakt dit Haagse porselein zo bijzonder? Peter van de Waal: “Het Haagse porselein is zeer verfijnd beschilderd en heeft een geheel eigen stijl. Wanneer je een tafel vol met porselein ziet, dan haal je die Haagse kop- en schotels er zo uit. De schilderijen zijn vaak van een ongeken- de schoonheid en kundigheid, of het nu vogels, bloemen, vruchten, groenten of landschap- pen betreft. Ik vind dat het Haags porselein al veel te lang het ondergeschoven kindje van het Hollandse porselein is. Het porselein wordt al meer dan twee eeuwen ontzettend gewaardeerd en gekoesterd door verzame- laars en als familiebezit. Men was er zuinig op en het werd maar een paar keer per jaar gebruikt. De vrouw des huizes waste zelf

haar kostbare servies aan tafel af en zette het ook zelf terug in de kast. De dienstbodes mochten er absoluut niet aankomen. Dat toont hoe het gekoesterd werd, fantastisch toch? De term ‘halfabricaat’ bezorgde het porselein een slechte naam. Ik bespeur zowel bij verzamelaars als kunsthistorici een zekere minachting voor het Haagse porselein vergeleken met bijvoorbeeld Weesp, Loosdrecht of Amstel. Dat lijkt me volko- men onterecht. Of je nu de klei of de vormen importeert, het gaat uiteindelijk toch om het eindproduct? Bovendien behoorde Doornik in die tijd nog tot de Zuidelijke Nederlanden dus kan je wel degelijk over ‘Hollands’ porselein spreken. Als je bovendien de schil- deringen van alle Hollandse fabrieken met elkaar vergelijkt dan is het Haagse porselein toch vaak het meest kundig beschilderd.” Historisch gezien is Haags porselein altijd hoog aangeschreven. Je vindt het terug in verschillende particuliere verzamelingen en museale collecties, als het Kunstmuseum Den Haag, het Rijksmuseum in Amsterdam of Kasteel Duivenvoorde in Voorschoten.

Punchkom met deksel, op onderschotel, veelkleurig beschilderd met groenten, vruchten en bloemen, hoogte: 25,5 cm. Gemerkt met een ooievaar in blauw en ingegrift L. N.B. Ansbach hard porselein beschilderd in Den Haag. Collectie Rijksmuseum. © Rijksmuseum, Amsterdam.

Een Haags porseleinen kop en schotel, 18e eeuw, hoogte: 6,5 cm, diameter: 13,5 cm. Verkocht in november 2020 voor € 400 bij VENDU Rotterdam.

Schotel gedecoreerd met vogels, Doornik, deels beschilderd in Den Haag, 1776-1790, zacht porselein, diameter: 35 cm. © Kunstmuseum Den Haag.

Ook op openbare veilingen duikt het Haags porselein regelmatig op. “Het is wel moeilijk om de marktwaarde van Haags porselein te definiëren. De ene keer doet het porselein het heel goed op de veiling, de andere keer niet. Vooral als er grotere verzamelingen Hollands porselein geveild worden, geven verzamelaars toch meestal de voorkeur aan Weesps, Loosdrechts of Amstels porselein.”

CHARMANTE TOPPRODUCTIE

Onder de topstukken uit de Haagse porseleinfabriek rekent Peter van der Waal het ‘déjeuner met vogeldecor in de originele koffer’ en de ‘crèmpotjes met Haagse stadsgezichten’ die zich beide in het Haags Kunstmuseum bevinden. “Dit bijzondere déjeuner bestaat, naast een dienblad, uit een theepot, koffiepote, suikerpot, melkkan, kop en schotels. Het is beschilderd met vogeltaferelen omringd door toefjes strooibloemen en subtiele vergulding. Bijzonder is dat dit déjeuner in de originele koffer bewaard bleef. Naar alle waarschijnlijkheid was het voor een welgestelde familie de mogelijkheid om hun kostbare thee- en koffieservies in de zomer mee te nemen naar hun buitenverblijf. Rijke families hielden er in die tijd een buitenhuis op na om de zomermaanden door te brengen wanneer het sociale leven en het vertier in de stad op een laag pitje stond. Een ander topstuk is ongetwijfeld de punchkom

“Het is hoog tijd dat Haags porselein meer waardering krijgt.”

met onderschotel in het Rijksmuseum. De beschildering bestaat voornamelijk uit groenten en vruchten die zo levensecht geschilderd zijn dat je ze er bijna vanaf kan pakken. Het moet door een zeer bekwame schilder gemaakt zijn als je bedenkt hoe moeilijk het is om op een rond oppervlak zo in perspectief te kunnen schilderen. Het vergt jaren oefening voordat je zoiets kunt. De charme van het Haagse porselein zit hem dus voornamelijk in de verfijnde beschildering en de breekbare schoonheid. Als je je realiseert dat dit fragiele porselein tussen 1776 en 1790 gemaakt is en dat het meer dan twee onrustige eeuwen overleefd heeft, dan weet je hoe het in al die jaren door families en verzamelaars gekoesterd is. Dat ontroert mij. Daarom zou ik iedereen die nog niet bekend is met het Haagse porselein zeker willen adviseren om de tentoonstelling *Haagse Bluf* in het Haags Kunstmuseum te gaan bekijken. Ik wed dat iedereen er verliefd op zal worden.”

Crèmpotjes met decor van gezichten op Den Haag, Ansbach, beschilderd in Den Haag, 1776-1790, porselein, Kunstmuseum Den Haag - aankoop met steun van Stichting Hollands Porselein. © Rijksmuseum.

BEZOEKEN

Haagse bluf

Porselein 1776-1790

Kunstmuseum
Den Haag
www.kunstmuseum.nl
t/m 05-12

VEILING

VENDU Rotterdam

Kunst & Antiekveiling
www.vendurotterdam.nl
13-04

Venduehuis Den Haag

Antique Furniture & Design, Ceramics & Decorative Art
www.venduehuis.com
25-06